

Commissie voor de
milieueffectrapportage

MIRT-verkenning Venlo Vierwaarden

Advies reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport

11 juli 2024 / projectnummer: 3841

1 Advies voor de inhoud van het MER

Het Waterschap Limburg en de minister van Infrastructuur en Waterstaat willen het gebied langs de Maas tussen Venlo en Arcen ontwikkelen om het klimaatrobuuster en aantrekkelijker te maken. Zij doen dit in samenwerking met de gemeente Horst aan de Maas, de gemeente Venlo en de provincie Limburg. Aanleiding voor het project genaamd 'Vierwaarden'¹ is het verbeteren van de waterveiligheid door het verruimen van de rivier en versterken van delen van de dijk in het plangebied, omdat deze niet meer voldoen aan de veiligheidseisen. De rivierverruiming kan worden bereikt door het terugleggen van dijken, het verlagen van weerden en/of het realiseren van kwelgeulen en hoogwatergeulen. Tenslotte zijn maatregelen voor het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit en riviernatuur, het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit en het versterken van ruimtelijk-economische ontwikkelingen onderdeel van het project. Voor het besluit hierover wordt een milieueffectrapport (hierna 'MER') opgesteld. De minister voor Infrastructuur en Waterstaat heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna 'Commissie') gevraagd te adviseren over de inhoud van het op te stellen MER.

Essentiële informatie voor het MER

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het MER. Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in het besluit over de gebiedsontwikkeling Vierwaarden het MER in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten:

- **Achtergrond en doelen.** Een beschrijving van de achtergrond en scope van het project gebiedsontwikkeling Vierwaarden en een concretisering van enkele van de doelstellingen die met het project moeten worden bereikt.
- **Alternatieven en varianten.** Een duidelijke beschrijving van de alternatieven en de wijze waarop hieruit een voorkeursalternatief (hierna 'VKA') wordt samengesteld. De Commissie adviseert om integrale alternatieven als uitgangspunt te nemen en daarbij varianten uit te werken. Werk in ieder geval een alternatief uit waarbij herstel van het landschapsecologisch systeem centraal staat.² Dat is nu niet duidelijk herkenbaar in de NRD.
- **Positieve en negatieve effecten.** Geef inzicht in de effecten op onder andere bodem, water, natuur en landschappelijke en cultuurhistorische waarden en in de kansen die het voorgenomen project biedt om bij te dragen aan ambities voor biodiversiteit, waterkwaliteit (KRW) en ruimtelijke kwaliteit. Beschrijf bij negatieve effecten ook mitigerende maatregelen.

Besluitvormers en insprekers lezen in de eerste plaats de samenvatting van het MER. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

---

¹ De naam verwijst naar de vier weerden waaruit het gebied bestaat (zie figuur 1). Een weerd (of waard) is een vlak landschap in een rivierengebied. De weerden worden tegen het water beschermd door dijken (in tegenstelling tot uiterwaarden, die buitendijks aan de rivier liggen).

² Gebruik daarvoor de Landschapsecologische systeemanalyse Vierwaarden, De Terrassenmaas tussen Venlo en Broekhuizen, van februari 2024, opgesteld door Bureau Drift, in opdracht van Waterschap Limburg en Programma Aanpak Grote Wateren.

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie het MER moet bevatten. Ze bouwt in haar advies voort op de Notitie reikwijdte en detailniveau (hierna 'NRD')³. Ze herhaalt slechts punten die al in de NRD aan de orde komen als dat voor een goed begrip van het advies nodig is of als ze voorstelt de aanpak op onderdelen aan te passen.

³ Notitie reikwijdte en detailniveau voor de milieueffectrapportage Gebiedsontwikkeling Vierwaarden, van 11 maart 2024, opgesteld door Witteveen+Bos en Arcadis, in opdracht van Waterschap Limburg.

Figuur 1: Kaart van het projectgebied Vierwaarden (bron: Landschapsecologische systeemanalyse).

Aanleiding MER

Het Waterschap Limburg en de minister van Infrastructuur en Waterstaat willen de gebiedsontwikkeling Vierwaarden in de eerste plaats realiseren vanwege de waterveiligheidsopgave voor het gebied. De dijk in de deelgebieden Venlo-Noord en Venlo-Velden voldoet niet aan de veiligheidsnormen en moet daarom worden versterkt. In de deelgebieden Grubbenvorst, Lottum en Arcen-Noord is geen dijkversterking nodig⁴, maar bestaat het project uit rivierverruiming, het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit en riviernatuur, het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit en/of het versterken van ruimtelijk-economische ontwikkelingen. De vijf deelgebieden liggen in de gemeenten Venlo en Horst aan de Maas.

Voor de besluitvorming over de gebiedsontwikkeling Vierwaarden wordt het MIRT-spelregelkader gevolgd, dat onderscheid maakt in de verkenningsfase en de planuitwerkingsfase. De verkenningsfase wordt afgesloten met een voorkeursbeslissing in het kader van de Omgevingswet. Voor dit besluit van de minister van Infrastructuur en Waterstaat moet een plan-MER worden opgesteld, omdat de voorkeursbeslissing kaderstellend is voor mer-(beoordelings)plichtige projecten. De dijkversterking valt in ieder geval onder categorie K4 van bijlage V van het Omgevingsbesluit (werken ter beperking van overstromingen). Als het project zorgt voor mogelijke effecten op Natura 2000-gebieden leidt dat ook tot een plan-mer-plicht.

Na het nemen van de voorkeursbeslissing wordt het voorkeursalternatief verder uitgewerkt in de planuitwerkingsfase en vastgelegd in een projectbesluit. Voor het projectbesluit wordt een project-MER opgesteld.

Rol van de Commissie

De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval de minister van Infrastructuur en Waterstaat – besluit over de gebiedsontwikkeling Vierwaarden.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt staan op de website. Deze zijn te vinden door nummer [3841](#) op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Achtergrond, doelen en beleid

2.1 Achtergrond

Tijdens het locatiebezoek⁵ van de Commissie presenteerde het waterschap een duidelijke schets van de achtergrond van het project en de samenhang tussen de verschillende opgaven en deelgebieden. Een dergelijke schets van de achtergrond ontbreekt in de NRD. Beschrijf in het MER:

⁴ Voor het dijktraject bij Arcen vindt wel een dijkversterking plaats, maar daarvoor is al een besluit genomen en een mer-procedure doorlopen. Het advies van de Commissie hierover is [hier](#) te vinden.

⁵ Op 7 juni 2024 bracht de Commissie een bezoek aan het plangebied. Daarbij waren vertegenwoordigers van het waterschap Limburg en van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat aanwezig.

- De ontwikkeling van het rivierdal in de laatste 50 jaar, het landschap, de natuur en het ruimtegebruik in wisselwerking met de veranderende rivierkarakteristiek.
- De geschiedenis van de dijk, waaronder de achtergrond van de huidige ligging (gedeeltelijk in het rivierbed van de Maas).
- Welke maatregelen waar al zijn getroffen in het kader van rivierveiligheid en -verruiming.
- Welke (deel)projecten wel en welke niet binnen de scope van de gebiedsontwikkeling Vierwaarden vallen en welke raakvlakprojecten er zijn. Ga bij het laatste ook in op de herstelaanpak van het Natura 2000-gebied Maasduinen dat vanouds nauw verbonden is met het rivierdal/laagterras in dit Maastraject.

Benut hiervoor onder andere de informatie uit de landschapsecologische systeemanalyse.

2.2 Doelen

In de NRD staat dat de gebiedsontwikkeling Vierwaarden een integraal project is, waarmee meerdere doelstellingen gelijktijdig en in samenhang worden verkend. Het project kent vijf doelen, namelijk:

1. Verbeteren van de waterveiligheid door dijkversterking.
2. Verbeteren van de waterveiligheid door rivierverruiming.
3. Verbeteren van de ecologische waterkwaliteit en versterken van klimaatbestendige robuuste riviernatuur.
4. Versterken van de ruimtelijk-economische ontwikkeling.
5. Verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit in Vierwaarden.

Het plangebied Vierwaarden is opgedeeld in vijf deelgebieden, namelijk: Venlo-Noord, Venlo-Velden, Grubbenvorst, Lottum en Arcen-Noord. Niet voor alle deelgebieden zijn alle doelen van belang.

Dijkversterking is alleen van belang voor de dijk in de deelgebieden Venlo-Noord en Venlo-Velden. De Commissie merkt op dat dit in de NRD in verhouding veel nadruk krijgt. In de overige gebieden voldoet de huidige dijk of is er al een uitgewerkt plan voor versterking, bijvoorbeeld in Arcen. De Commissie adviseert om in het MER de integrale gebiedsontwikkeling als uitgangspunt te nemen bij het beschrijven van de doelen van het project. Neem daarvoor het doel 'verbeteren van de waterveiligheid door dijkversterking én rivierverruiming' (of 'een klimaatrobuust Maasdal') als uitgangspunt en verken dat doel in samenhang met de andere drie doelen.

Verder adviseert de Commissie voor de doelen de volgende onderwerpen uit te werken.

Waterveiligheid

Voor de waterveiligheidsopgave (doel 1 en 2) is een duidelijke taakstelling geformuleerd: tenminste 5 centimeter waterstandsverlaging ter plaatse van rivierkilometer 109. Daarnaast moet het rivierbed tussen de dijken volgens de NRD met tenminste 20 hectare worden verruimd. Onderbouw in het MER waarop deze getallen zijn gebaseerd. Hou daarbij rekening met eventuele extra benodigde ruimte voor landschapsherstel, bijvoorbeeld door het

terugbrengen van Maasheggen en andere landschapselementen die de stromingsweerstand weer iets kunnen verhogen.⁶

Daarnaast voldoet de dijk niet aan de norm in de deelgebieden Venlo-Noord en Venlo-Velden en moet daarom versterkt.

De Commissie kan de keuze voor waterstandsverlaging door het terugleggen van de dijk volgen. Aandachtspunt is wel hoe wordt omgegaan met maatwerklocaties, zoals geïsoleerd gelegen woningen.

Bij de uitwerking van het dijkontwerp moet duidelijk worden wat de minimaal benodigde technische afmetingen van de dijk zijn. Daarmee wordt inzichtelijk wat bijvoorbeeld het extra ruimtebeslag is van hoge(re) dijken voor agrarisch gebruik. Gelet op de bijzondere samenstelling van de ondergrond in Limburg (grof zand/grind) en de beperkte kerende hoogte is verder speciale aandacht nodig voor onderzoek naar de noodzaak van het nemen van pipingmaatregelen⁷.

Ecologische doelen

In de NRD staat – onder verwijzing naar de Programmatische Aanpak Grote Wateren – dat de ambitie is dat binnen het studiegebied⁸ minimaal 75 hectare aan extra natuur wordt toegevoegd. Daarbij wordt gestreefd naar een gelijke verdeling van natte natuur, stroomdalgrasland en hardhout oobos.

De landschapsecologische systeemanalyse (hierna 'LESA') maakt duidelijk waar de potenties liggen om deze ambities ook concreet te verzilveren. De LESA is pas recent beschikbaar gekomen, maar biedt meer aanknopingspunten dan alleen de in de NRD genoemde ambities. Ook voor rivierverruiming en ruimtelijke kwaliteit worden structuren en processen blootgelegd waarop maatregelen kunnen inspelen. Voor natuur is een concreet voorbeeld de uitwisseling met het Natura 2000-gebied Maasduinen, dat over een flinke lengte grenst en mogelijk zelfs overlapt met het plangebied. Voor rivierverruiming wordt bijvoorbeeld duidelijk gemaakt hoe in een eventuele nevengeul een optimale (ecologische) waterkwaliteit kan worden bereikt. Dit kan door kwelwater afkomstig uit het achterland lang gescheiden te houden van het voedselrijkere rivierwater in de hoofdgeul van de Maas.⁹ Ga aan de hand van de LESA na of de ecologische doelen verder kunnen worden ingevuld.

Het valt de Commissie op dat de keuze om de dijken een natuurfunctie te geven alleen is opgenomen in het integrale alternatief Multifunctionele Maas. Uit de NRD blijkt niet waarom deze keuze niet ook bij de andere twee alternatieven wordt gemaakt. Gelet op het kruidenrijke karakter van veel Maasdijken lijkt dit een kans voor beleving en natuur.

---

⁶ Zie ook de zienswijze van het Limburgs Landschap.

⁷ Piping: het (kwel)water dat onder de dijk doorstroomt, neemt grond mee. Hierdoor ontstaat een 'tunnel' die de dijk uitholt. Dit kan leiden tot inzakken van de dijk.

⁸ Maak in het MER duidelijk welk gebied wordt bedoeld. Het plangebied is het gebied waarbinnen de gebiedsontwikkeling Vierwaarden wordt uitgevoerd. De term 'studiegebied' wordt meestal gebruikt voor het gebied waarbinnen effecten kunnen optreden vanwege een project.

⁹ Zie ook de zienswijze van het Limburgs Landschap.

Ruimtelijke–economische ontwikkeling

Dit doel bestaat volgens de NRD uit het ruimtelijk inpassen van de jachthaven Venlo in het plangebied bij Venlo–Noord. De Commissie adviseert de achtergrond van het verplaatsen van de jachthaven in het MER te bespreken en daarbij de behoefte aan uitbreiding van de industriehaven op de westoever van de Maas te onderbouwen. Onderbouw ook, aan de hand van het benodigde aantal ligplaatsen (ook voor de langere termijn), welke omvang de jachthaven moet hebben.

Op basis van de toelichting van het waterschap tijdens het locatiebezoek en het Ruimtelijk Kwaliteitskader Vierwaarden gaat de Commissie ervan uit dat de beschrijving van dit doel in de NRD te beperkt is. Het doel lijkt niet alleen het inpassen van de jachthaven te zijn, maar een samenhangende ontwikkeling van de weerd, de jachthaven en de stedenbouwkundige opgaven van de gemeente Venlo. Concretiseer het doel daarom in het MER. Beschrijf verder welke betekenis de weerd als ‘groene loper’ door de stad kan ontwikkelen en ga na hoe de gezochte jachthavencapaciteit hierin het best kan ingepast.

Ruimtelijke kwaliteit

Voor de gebiedsontwikkeling Vierwaarden is het Ruimtelijk Kwaliteitskader Vierwaarden¹⁰ opgesteld. Daaruit blijken vijf inrichtingsprincipes voor het project:

1. Volg de hiërarchie
2. Neem het DNA als leidraad
3. Herstel het systeem
4. Ontwerp vanzelfsprekende dijken
5. Versterk de belevingswaarde.

Werk deze principes in het MER op basis van het Ruimtelijk Kwaliteitskader Vierwaarden uit tot concrete inrichtingsprincipes en duidelijke beoordelingscriteria. Op die manier kunnen ze worden gebruikt voor het ontwerp van de alternatieven en om te toetsen of de alternatieven voldoen aan de doelstelling om de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren.

De omschrijving van de inrichtingsprincipes in de NRD zijn zonder de context van het ruimtelijk kwaliteitskader moeilijk te begrijpen¹¹. De Commissie adviseert de principes nader te duiden, bijvoorbeeld:

1. Volg de hiërarchie van de verschillende lagen in het landschap.
2. Neem het DNA van het Maasterrassenlandschap als leidraad.
3. Herstel de samenhang en de dynamiek van het natuurlijk systeem.
4. Ontwerp vanzelfsprekende dijken die passen bij het gebruik en het landschap.
5. Versterk de belevingswaarde.

Gebruik ook de LESA om de eerste 3 principes inhoud te geven.

Verder mist de Commissie een inrichtingsprincipe voor integrale gebiedsontwikkeling, bijvoorbeeld ‘veiligheidsopgave als aanjager voor gebiedsontwikkelingen’.

---

¹⁰ Ruimtelijk Kwaliteitskader Vierwaarden, van 27 november 2023, opgesteld door het Waterschap Limburg.

¹¹ Dit blijkt ook uit de zienswijzen.

2.3 Beleidskader

Geef in het MER aan welke wet- en regelgeving en welk beleid relevant is voor het voorgenomen project en of dat project voldoet aan de randvoorwaarden die hieruit voortkomen. Ga daarbij in ieder geval in op:

- Europese regelgeving, waaronder de Vogel- en Habitatrictlijn en de Kaderrichtlijn Water; Het Natura 2000-gebied Maasduinen raakt aan het plangebied en kent ook instandhoudingsdoelen (alluviaal bos) die horen bij de weerd/het laagterras. Daarom wordt aanbevolen ook de recente natuurdoelanalyse van dit gebied in de planvorming te betrekken, alsmede het advies van de ecologische autoriteit dat hierover gaat.¹² De LESA wijst nu al uitgebreid op de mogelijkheden voor synergie tussen Maasdal en hogere Maasterrassen/ de Maasduinen;
- relevante nationale wetgeving, met name de Omgevingswet¹³;
- relevant nationaal beleid, zoals het Deltaprogramma, de Beleidslijn Grote Rivieren, Programma Integraal Riviermanagement (IRM);
- relevant water- en groenbeleid van de Provincie Limburg (omgevingsvisie, Regionaal waterprogramma, programma landelijk gebied) en het Waterschap Limburg (Waterbeheerprogramma 2022).

De plan-mer-procedure wordt doorlopen voor de voorkeursbeslissing in het kader van de Omgevingswet.¹⁴ De voorkeursbeslissing is de afsluiting van de verkenning.

De voorkeursbeslissing zal vervolgens in de planuitwerkingsfase worden uitgewerkt in een projectbesluit. Voor dit projectbesluit zal te zijner tijd een mer-beoordeling of een project-mer-procedure worden gevolgd. Geef in het plan-MER aan hoe gezorgd wordt dat het milieubelang wordt meegewogen bij (de verschillende stappen van) de planuitwerking en het daaruit volgende projectbesluit.

Daarnaast zullen andere besluiten genomen worden voor de realisatie van het voorgenomen project. Geef aan welke besluiten dit zijn, wie daarvoor het bevoegde gezag is en wat globaal de tijdsplanning is.

3 Voorgenomen activiteit en alternatieven

3.1 Algemeen

Beschrijf het voorgenomen project zo uitgebreid als nodig is om een goede en navolgbare vergelijking van alternatieven mogelijk te maken. Geef waar relevant, ook bij de vergelijking van alternatieven, inzicht in:

---

¹² De natuurdoelanalyse Maasduinen en het advies daarover van de Ecologische Autoriteit is [hier](#) te vinden.

¹³ Sinds 1 januari 2024 zijn veel wetten, waaronder de Waterwet en de Wet natuurbescherming opgenomen in de Omgevingswet.

¹⁴ In de voorkeursbeslissing geeft het bevoegd gezag (in dit geval het Waterschap Limburg) aan welke oplossing haar voorkeur heeft. Ook staat erin hoe burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen zijn betrokken. De voorkeursbeslissing geeft aan wat de resultaten zijn van de uitgevoerde verkenning. Hierbij wordt in ieder geval ingegaan op de mogelijke oplossingen die door derden zijn aangedragen en de adviezen die deskundigen daarover hebben uitgebracht. De voorkeursbeslissing geeft aan hoe de participatie is uitgevoerd.

- de activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (aanleg/inrichting) en de doorlooptijd daarvan;
- de eindsituatie (beheer, onderhoud en gebruik).

Besteed ook aandacht aan de fasering en doorlooptijd van de uitvoering en aan de herkomst, hoeveelheid en aan- en afvoer van materiaal.

Een goed beeld van de specifieke kenmerken van het plangebied is van groot belang om de effecten van de ingrepen goed te kunnen begrijpen. Voorbeelden van deze kenmerken zijn reliëf, landgebruik, bebouwing, infrastructuur, cultureel erfgoed, landschappelijke structuren en natuurwaarden. Gebruik bij het in beeld brengen van de huidige situatie in het plangebied de LESA. Neem ook in het MER duidelijk kaartmateriaal en lengte- en dwarsprofielen op. Zoom specifiek in op locaties waar alternatieven zich van elkaar onderscheiden. Zoom ook in op locaties waar zich lokaal knelpunten of kansen kunnen voordoen.

3.2 Alternatieven

In de NRD wordt in hoofdstuk 4 een overzicht van de bouwstenen voor de alternatieven gegeven. Verder beschrijft het hoofdstuk welke stappen zijn gezet om tot de bouwstenen te komen. In die stappen zijn ook oplossingen afgevallen. Beschrijf in het MER welke oplossingen dat zijn en onderbouw waarom ze zijn afgevallen.¹⁵

In hoofdstuk 5 van de NRD wordt vervolgens per deelgebied aangegeven welke bouwstenen van toepassing zijn en welke alternatieven voor dat gebied worden onderzocht. In totaal gaat het om 26 alternatieven. In hoofdstuk 6 worden 3 integrale alternatieven voor het hele projectgebied beschreven die zijn gebaseerd op de alternatieven per deelgebied. De Commissie vindt deze opzet niet overzichtelijk en verwacht dat op basis van deze grote hoeveelheid aan (mogelijke combinaties van) alternatieven geen overzichtelijke beoordeling kan worden gemaakt die bijdraagt aan de besluitvorming over het VKA.

De Commissie adviseert de integrale alternatieven centraal te stellen en daarbinnen slechts varianten te onderzoeken die van belang zijn voor de keuze van het VKA. De overige varianten kunnen dan worden onderzocht in de planuitwerkingsfase.

Zet integrale alternatieven centraal

De NRD beschrijft de integrale alternatieven:

- Klimaatrobuust Maasdal
- Beleefbare Maas
- Multifunctionele Maas.

Niet wordt onderbouwd waarom ervoor wordt gekozen juist deze alternatieven te onderzoeken. De Commissie vraagt zich af of de alternatieven voldoende onderscheidend zijn en of ze de 'hoeken van het speelveld' voldoende onderzoeken.

De omschrijving van het alternatief Klimaatrobuust Maasdal roept de vraag op of niet alle alternatieven klimaatrobuust moeten zijn om aan de projectdoelstellingen te voldoen. Onduidelijk is op welk punt dit alternatief verder gaat dan wat de doelstellingen vragen. Is er bijvoorbeeld sprake van een grotere waterstandsverlaging dan 5 centimeter? Of wordt het

¹⁵ In de zienswijzen wordt ook aandacht gevraagd voor een aantal afgevallen (en nieuwe) oplossingen.

rivierbed met meer dan 20 hectare verruimd? Onderbouw in het MER waarom dit alternatief (extra) klimaatrobust is.

De alternatieven Beleefbare Maas en Multifunctionele Maas verschillen weinig van elkaar op basis van de informatie in de NRD. De Commissie adviseert om beter in beeld te brengen wat de onderscheidende elementen zijn van deze alternatieven, of om deze beide alternatieven samen te nemen in één alternatief. Sommige elementen (zoals fiets- en wandelroutes) kunnen wellicht ook als varianten in de planuitwerkingsfase aan bod komen.

In alle alternatieven komt het onderwerp natuur in meer of mindere mate terug. De Commissie adviseert evenwel om aanvullend op bovenstaande 2 of 3 (integrale) alternatieven een alternatief te onderzoeken waarin herstel van het landschapsecologisch systeem centraal staat. De LESA biedt met 5 hoofdprincipes en tal van gebiedskaarten veel aanknopingspunten voor een dergelijk alternatief met versterking van de natuur, maar ook ruimtelijke kwaliteit en rivierverruiming. Onderzoek in dit alternatief ook op welke wijze negatieve effecten op de natuur zoveel mogelijk worden voorkomen. Betrek de relevante doelen voor het Natura 2000-gebied Maasduinen, zoals het realiseren van beek- en riviergebonden natuur¹⁶. Onderzoek hoe deze natuur kan profiteren van de wisselwerking met het plangebied. Tenslotte landt de inpassing van de jachthaven mogelijk in een al goed ontwikkeld deel van het Nationaal Natuurnetwerk (hierna 'NNN'), dat juist in 2027 afgerond zou moeten zijn. Het is daarom belangrijk in het MER te onderzoeken waar de jachthaven de minste schade teweeg brengt en welke extra natuurmaatregelen er kunnen worden ingezet ter mitigatie of compensatie.

Voor het volledig benutten van de LESA en het optimaal inpassen van de jachthaven in het natuurnetwerk is het belangrijk om al deze aspecten in een alternatief te onderzoeken, omdat anders deze 'hoek van het speelveld' onvoldoende wordt onderzocht.

Werk alternatieven deelgebieden uit als varianten

De NRD beschrijft alternatieven per deelgebied die ieder op zich onvoldoende zijn om de doelen te halen. Aangezien het dus geen volwaardige alternatieven zijn doet de Commissie de suggestie dit 'varianten' te noemen. Op die manier is het onderscheid met de integrale alternatieven duidelijker. Deze alternatieven per deelgebied/varianten zijn gebaseerd op de bouwstenen die zijn beschreven in hoofdstuk 4 van de NRD. In dat hoofdstuk staat al dat niet alle bouwstenen bijdragen aan alle vijf projectdoelstellingen, maar dat ze wel worden onderzocht zolang ze niet strijdig zijn met de doelstellingen. Gezien de complexiteit van de ontwikkeling en de vele belangen die in het gebied spelen, snapt de Commissie die insteek. Zij vraagt zich wel af of alle onderzochte varianten nodig zijn om een VKA vast te stellen. De keuze voor de ene of de andere variant, voor bijvoorbeeld een verlaagde weg of een brug¹⁷, is niet onderscheidend voor het doelbereik en hoeft dus in deze fase nog niet gemaakt te worden.

Dijk bij Hasselt

De Commissie adviseert om voor deelgebied Velden-Noord (opnieuw) te bezien of het een realistisch alternatief is om de dijk ten noordoosten van Hasselt te verwijderen en een nieuwe dijk om de natuurlijke laagte in het landschap heen te leggen. Zij betwijfelt namelijk of dat

---

¹⁶ Deze natuur bestaat uit alluviale bossen en hardhoutoibossen die mede in de weerd groeiplaatsen kunnen vinden.

¹⁷ Deze alternatieven zijn in de NRD opgenomen in deelgebied Grubbenvorst.

alternatief aan de projectdoelen voldoet: het sterk verlengen van de waterkering heeft een negatief effect op de waterveiligheid én het lijkt niet te voldoen aan de ontwerpprincipes voor de doelstelling om de ruimtelijke kwaliteit te versterken. Wanneer dit alternatief wel wordt onderzocht in het MER, onderbouw dan dat het voldoet aan de doelstellingen.

Alternatieven in relatie tot Natura 2000-gebied

Direct naast het plangebied ligt het Natura 2000-gebied Maasduinen. Aantasting van de natuurlijke kenmerken van dit gebied is niet toegestaan. Voor projecten die plaatsvinden om dwingende redenen van groot openbaar belang kan bij (mogelijke) aantasting van de natuurlijke kenmerken nagegaan worden of de ADC-toets¹⁸ succesvol kan worden doorlopen. In dat geval kan het project alsnog doorgang vinden. Dan moet eerst worden aangetoond dat er geen alternatieve oplossingen zijn met minder gevolgen. Ook om die reden is het van belang een integraal alternatief te onderzoeken waarbij herstel van het landschapsecologisch systeem een centrale rol speelt. De gevolgen van de alternatieven voor de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied kunnen dus naast de veiligheidsopgave leidend zijn voor de totstandkoming van het VKA. Beschrijf of de alternatieven al dan niet uitvoerbaar zijn. Voor het VKA moet de uitvoerbaarheid aannemelijk worden gemaakt, eventueel vooruitlopend op een ADC-toets.

3.3 Referentie

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied. Beschrijf ook de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: de toekomstige milieutoestand zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Ga bij beschrijving van deze ontwikkeling uit van te verwachten veranderingen in de huidige activiteiten in het studiegebied en van nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten zoals de dijkversterking bij Arcen.

4 Bestaande milieusituatie en milieugevolgen

4.1 Beoordelingskader

Besluitvorming over het project Vierwaarden vindt plaats in twee fasen. Het plan-MER wordt opgesteld in de *verkenningsfase*, ten behoeve van de keuze van het VKA. Voor de uitwerking van het VKA in de *planuitwerkingsfase* wordt een project-MER opgesteld.

Onderzoek de alternatieven in het plan-MER vooral op de aspecten die voor de keuze tussen de alternatieven onderscheidend zijn. Dat betekent dat verschillen tussen alternatieven en varianten duidelijk zichtbaar worden en dat toetsing aan wettelijke normen, projectdoelen en randvoorwaarden mogelijk is. Het detailniveau moet zodanig zijn, dat een goed onderbouwde

---

¹⁸ De ADC-toets bestaat op grond van artikel 10.24, tweede lid, Besluit kwaliteit leefomgeving uit de volgende vragen: A: zijn er geen alternatieve oplossingen? D: dient de activiteit een dwingende reden van groot openbaar belang? C: worden de nodige compenserende maatregelen getroffen om de algehele samenhang van Natura 2000 te bewaren?

keuze voor het VKA kan worden gemaakt, waarbij het milieubelang volwaardig is meegewogen. Geef aan hoe in de planuitwerkingsfase wordt omgegaan met aspecten die in de verkenningsfase nog niet worden onderzocht. Denk daarbij bijvoorbeeld aan nadere detaillering van het ontwerp, maatwerkoplossingen, uitwerking van ruimtelijke kwaliteitsmaatregelen en meekoppelkansen.

In hoofdstuk 7 van de NRD is een tabel opgenomen die een beeld geeft van het te hanteren beoordelingskader. Houd in algemene zin rekening met de volgende aandachtspunten:

- Maak onderscheid tussen beoordelingscriteria die inzicht geven in de mate waarin de projectdoelstellingen worden gerealiseerd (doelbereik) en criteria waarmee andere effecten worden beoordeeld.
- Zorg dat de effectbeoordeling navolgbaar en consistent is en waar nodig gekwantificeerd.
- Maak een onderscheid tussen de effecten in de realisatiefase (aanleg/inrichting) en de eindsituatie (beheer, onderhoud en gebruik).
- Voeg 'flexibiliteit in de uitvoering' toe als toetsingscriterium in het beoordelingskader.
- Motiveer voor de verschillende thema's de omvang van het gehanteerde studiegebied.
- Besteed aandacht aan cumulatie van effecten.
- Onderbouw indien aan de orde de keuze van rekenregels/-modellen en van de gegevens waarmee de effecten van het voorgenomen project worden bepaald. Ga ook in op de onzekerheden in deze bepaling.
- Geef aan welke mitigerende maatregelen mogelijk zijn en in welke mate hierbij de effecten verminderd worden.

4.2 Water en bodem

Waterveiligheid

Kwantificeer in het MER per maatregel het effect op de waterstandsverlaging. Breng verder in beeld wat de bergings en stroomvoerende oppervlaktewinst is voor het rivierbed.

Overige adviezen over water en bodem

Besteed in het MER op hoofdlijnen per alternatief en variant aandacht aan:

- de bestaande kwaliteit van de te vergraven bovengrond en de effecten hiervan in het geval van een eventuele afvoer ervan;
- de benodigde hoeveelheden grond, de herkomst en de kwaliteit ervan (fysisch en chemisch), inclusief de logistiek van aan- en afvoer en eventueel hiervoor benodigde depots;
- de beïnvloeding van het hydrologische systeem (grondwaterstanden en stromingen) onder verschillende omstandigheden bij het eventueel plaatsen van constructies/schermen in een dijk of directe omgeving ervan¹⁹;
- eventueel aanwezige (lokale) bodemverontreinigingen en de wijze waarop hiermee wordt omgegaan;
- effecten op de chemische en ecologische waterkwaliteit en kansen om bij te dragen aan verbetering daarvan (KRW²⁰-opgave, zie verder paragraaf 4.3 van dit advies).

¹⁹ Op basis van de NRD lijkt dit alleen (mogelijk) aan de orde bij Venlo.

²⁰ De Europese Kaderrichtlijn Water.

4.3 Natuur

Het plangebied kent nu al hoge natuurwaarden, zoals NNN in de weerden en het voornemen is om de natuur in het gebied verder te versterken. Om een goede basis voor de informatie voor natuur in het MER op te nemen, is het noodzakelijk om eerst een algemeen beeld van de natuur te geven, inclusief de verschillende samenhangende deelgebieden. Voor het studiegebied is een zogenaamde landschapsecologische systeemanalyse (LESA) opgesteld waarin dit beeld uitstekend is weergegeven.

Algemeen

Deze LESA geeft al een breed beeld van de natuur en de natuurpotenties in het plan- en studiegebied. Vul dit beeld aan met de ligging van beschermde gebieden (Natura 2000 en NNN, zie verderop) en van lokale landschapselementen die soortenrijk ontwikkeld zijn. Dit kan gaan om sommige dijktrajecten of bermen of om groenblauwe landschapselementen²¹. Geef op hoofdlijnen aan om welke habitats en leefgebieden het gaat en welke autonome ontwikkeling deze naar verwachting doormaken.

Leg in de beschrijving van huidige situatie en de effecten de nadruk op die delen van het plangebied die 'geraakt' kunnen worden door de voorgenomen activiteit, zowel tijdelijk als permanent. Waar grote effecten te verwachten zijn, zoals in de zoeklocaties voor de Venlose jachthaven binnen het Nationaal Natuurnetwerk, adviseert de Commissie om voor het MER een veldinventarisatie uit te voeren. Hoewel het VKA pas in detail wordt uitgewerkt in de planuitwerkingsfase kan een veldinventarisatie ook in de verkenningsfase veel informatie opleveren over potentiële risico's en kansen en belangrijk zijn voor de keuze van de alternatieven.

Kansen voor natuurherstel en biodiversiteit

Eén van de doelen van het project is het versterken van klimaatbestendige robuuste riviernatuur (PAGW). Onderdeel daarvan is het realiseren van 75 hectare extra natuur, bestaande uit natte natuur, stroomdalgrasland en hardhout ooibos. De LESA geeft aan dat dit kansrijk is, in wisselwerking met de hogere Maasterrassen en de Maasduinen. Geef aan waar de locaties liggen waar deze natuurtypen tot ontwikkeling kunnen worden gebracht.

Houd er daarbij rekening mee dat dit natuurherstel mogelijk niet lukt over de gehele oppervlakte van deze zoekgebieden, met name bij kritische habitats zoals stroomdalgrasland. Dit omdat stroomdalgrasland alleen kansrijk is onder heel specifieke abiotische omstandigheden. Beschrijf daarom in het MER op welke wijze de alternatieven bijdragen aan het behouden en versterken van de biodiversiteit en Rode lijstsoorten.

Ga naast de drie bovengenoemde natuurdoelen in op de overige kansen die het voorgenomen project biedt om natuurwaarden te realiseren of te versterken en bij te dragen aan natuurdoelen, zoals instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-gebied Maasduinen, doelen voor het Natuurnetwerk Nederland en/of KRW-doelen.

Let bij de verdere uitwerking van de plannen ook op de specifieke zorgplicht vanuit de Omgevingswet. Denk bijvoorbeeld aan een natuurvriendelijke inrichting van dijksloten, het behouden van eventuele waardevolle toplagen (door deze tijdelijk in depot te zetten),

---

²¹ Groenblauwe landschapselementen zijn bijvoorbeeld singels, sloten, beken, houtwallen en bomerijen.

realisatie en beheer van een bloemrijke dijk en het behoud en versterken van landschapselementen.

Natura 2000-gebieden

De ontwikkeling vindt (net) buiten de Natura 2000-begrenzing van de Maasduinen plaats. Onderzoek daarom of het project externe werking kan hebben die gevolgen heeft de Maasduinen en andere omliggende Natura 2000-gebieden. Deze externe werking kan positief (bijvoorbeeld verbeteren van de hydrologische situatie, of versterken van de connectiviteit van het gebied) maar ook negatief uitpakken. Negatieve werking kan worden veroorzaakt door bijvoorbeeld extra stikstofuitstoot of verlaging van de grondwaterstand.

Als er niet kan worden uitgesloten dat het voorgenomen project, afzonderlijk of in combinatie met andere plannen significant negatieve gevolgen kan hebben voor Natura 2000-gebieden dan moet er een Passende beoordeling opgesteld worden. Deze analyseert en beoordeelt de mogelijke effecten van het project op de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. De Commissie adviseert om de Passende beoordeling op te nemen in het MER, zodat alle milieu-informatie over het plan bij elkaar staat.

Onderzoek in de Passende beoordeling of het zeker is dat het project de natuurlijke kenmerken van het gebied niet aantast. In de Passende beoordeling mogen bij deze beoordeling mitigerende maatregelen (zoals het gebruik van elektrisch materieel) worden meegenomen. Uit de wetgeving volgt dat een project of plan alleen doorgang kan vinden als de zekerheid wordt verkregen dat de natuurlijke kenmerken niet worden aangetast, of de ADC-toets met succes wordt doorlopen. Voor de verkenningsfase betekent dit dat de gevolgen voor Natura 2000-gebieden leidend kunnen zijn voor de totstandkoming van het VKA.

Gebruik verder (voor zover mogelijk) de natuurdoelanalyse voor Maasduinen en het Limburgs Programma Landelijk Gebied om te beoordelen in hoeverre maatregelen in dit Natura 2000-gebied van invloed zijn op het plangebied.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Ga in het MER in op de effecten op het NNN en geef aan welke effecten de gebiedsontwikkeling heeft op de doelen van die gebieden. Wanneer aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden kan optreden, bijvoorbeeld door externe werking, geef dan een beschouwing van mogelijke mitigerende maatregelen. Als compensatie nodig is, zoals bij situering van de jachthaven binnen bestaand NNN, dan moet worden aangegeven hoe deze wordt vormgegeven. Beschrijf waar compensatie plaats zal vinden, welke habitattypen verdwijnen en welke daarvoor terugkomen. Onderbouw dat de compensatie voldoet aan het beleid van de provincie Limburg.

Stikstofdepositie

Stikstofdepositie is een belangrijke oorzaak van de achteruitgang van de biodiversiteit in Nederland. Het voorgenomen project kan in de realisatiefase mogelijk een toename van stikstofdepositie op al overbelaste Natura 2000-gebieden en NNN-gebieden veroorzaken.²² Dit kan leiden tot aantasting van natuurlijke kenmerken van deze gebieden.

---

²² Het dichtst bijgelegen Natura 2000-gebied Maasduinen is overbelast door stikstofdepositie. Op grotere afstand bevinden zich meer Natura 2000-gebieden die te maken hebben met overbelasting.

Beschrijf in deze fase van het MER op hoofdlijnen hoe de stikstofemissie uit het plangebied zich ontwikkelt in de verschillende alternatieven. Besteed daarbij niet alleen aandacht aan de extra emissies door graafwerk maar ook aan eventueel vermeden emissies door minder bemesting en/of stallen. Ga na of dit per saldo bijdraagt aan de reductiedopgave voor de gevoelige natuurgebieden in de directe omgeving.

Beschermde soorten

Beschrijf voor de verschillende landschapstypen in het gebied de kenmerkende en/of beschermde soorten waar effecten op te verwachten zijn. Doe dit in ieder geval voor zover nodig voor het vergelijken van de effecten van de alternatieven. Geef inzicht in negatieve én positieve milieueffecten. Geef verder een globaal overzicht van beschikbare en realistische mitigerende en eventueel compenserende maatregelen.

4.4 Woon- en leefomgeving

Lucht, geluid en trillingen

Beschrijf voor de realisatiefase op hoofdlijnen de effecten van lucht- (fijn stof), geluidshinder op het woon- en leefmilieu en geef aan of de effecten passen binnen de wettelijke kaders. Ga in op de duur van deze gevolgen op de leefomgeving. Bespreek maatregelen om deze hinder te beperken, en benoem eventuele onzekerheden daarbij.

Verkeer

Beschrijf op basis van een (indicatieve) grondbalans en grondstromenplan de onderscheidende verkeerseffecten en de (verwachte) vervoersbewegingen die plaatsvinden in de realisatiefase. Geef aan of vervoer via het water mogelijkheden biedt.

4.5 Duurzaamheid en circulariteit

In de NRD wordt geen aandacht besteed aan duurzaamheid en circulariteit. Deze aspecten ontbreken in het beoordelingskader. Beschrijf in het MER de kansen die het project biedt om hieraan een bijdrage te leveren door het beperken van energiegebruik, gebruik van energiezuinig materieel en hergebruik van grondstoffen en materialen. Geef indicatief inzicht in de mogelijkheden voor een efficiënt gebruik van de grond en indien mogelijk een volledig gesloten grondbalans.

4.6 Landschap, cultureel erfgoed en archeologie

Beschrijf in het MER hoe de inrichtingsprincipes uit het Ruimtelijk Kwaliteitskader een rol spelen in de afweging tussen de alternatieven en varianten en in de ontwikkeling van het VKA. Geef op een kaart aan welk cultureel erfgoed in het studiegebied aanwezig is, waaronder monumentale gebouwen. Beschrijf vervolgens hoe de cultuurhistorische en landschappelijke waarden door het voorgenomen project zullen worden beïnvloed en welke mogelijkheden er zijn om negatieve gevolgen te minimaliseren. Besteed tenslotte aandacht

aan de archeologische (verwachtings)waarden. Beschrijf ook voor dit aspect de effecten en eventuele mitigerende maatregelen. Maak aannemelijk dat bij de uitvoering van bodemverstorende activiteiten aantasting van archeologische waarden vermeden kan worden. Als dit niet mogelijk is, werk dan ontwerpvarianten of mitigerende maatregelen uit en beschrijf en vergelijk de effecten daarvan. Onderbouw waar nodig op welke wijze het behoud van archeologisch erfgoed het beste kan worden gerealiseerd.

Bij ingrepen die onomkeerbare effecten hebben op hun omgeving, is het van belang de negatieve effecten op bestaande landschappelijke waarden los te beschouwen van eventuele positieve effecten van het voorgenomen project. Anders kan uit de dan resulterende neutrale of licht negatieve score in de effectbeoordeling ten onrechte de indruk ontstaan, dat er geen effecten/veranderingen zijn. Hanteer daarom bij de effectbeschrijving afzonderlijke criteria voor 'landschappelijke effecten' en 'ruimtelijke kwaliteit'. Maak voor de beoordeling van het laatste criterium gebruik van de Ruimtelijk Kwaliteitskader Vierwaarden.

Maak de effecten (positief, negatief) inzichtelijk aan de hand van visualisaties. Voer de visualisaties bij voorkeur uit in de vorm van vergelijkingen tussen 'nu' en 'straks' vanaf steeds dezelfde gezichtspunten, bijvoorbeeld veel gebruikte verblijfplaatsen of routes.

5 Leemten, onzekerheden, vorm en samenvatting

5.1 Leemten in milieu-informatie en onzekerheden

Laat zien over welke milieuaspecten er onvoldoende informatie is door gebrek aan gegevens. Spits dit toe op milieuaspecten die in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen, zodat de consequenties van het tekort beoordeeld kunnen worden. Geef ook aan of dat wat ontbreekt op korte termijn kan worden ingevuld.

Het MER moet de milieuaspecten benoemen waarvoor effectschattingen erg onzeker zijn of waarover onvoldoende gegevens beschikbaar zijn. Spits de bespreking toe op milieuaspecten die in de verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen, zodat de consequenties van het tekort kunnen worden beoordeeld. Geef ook aan of en hoe belangrijke, ontbrekende informatie op korte termijn kan worden ingevuld.

5.2 Vorm en presentatie

De vergelijking van de alternatieven verdient bijzondere aandacht. Presenteer de vergelijking bij voorkeur met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Zorg ervoor dat de effecten van het VKA²³ goed kunnen worden vergeleken met die van de onderzochte integrale alternatieven. Zorg ook voor:

- een zo beknopt mogelijk MER, onder andere door achtergrondgegevens niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst;

---

²³ Als het VKA niet hetzelfde is als één van de onderzochte alternatieven.

- recent, goed leesbaar kaartmateriaal, met duidelijke legenda;
- duidelijke dwarsprofielen van de dijken;
- verbeelding van de inrichtingsprincipes.

5.3 Samenvatting van het MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- het project Vierwaarden en de alternatieven daarvoor;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van het project en de alternatieven, de onzekerheden en leemten in kennis die daarbij aan de orde zijn;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het voorkeursalternatief.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Advies van de Commissie over het op te stellen MER

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep geeft aan welke onderwerpen naar zijn mening moeten worden behandeld in het MER en met welke diepgang. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

mr. Lotte Geense (secretaris)

ir. Casper van der Giessen

drs. Allard van Leerdam

ir. Berdie Olthof

Marja van der Tas (voorzitter)

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport wordt opgesteld

Voorkeursbeslissing.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor projecten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een milieueffectrapport (MER) vereist zijn. Uit [Bijlage V van het Omgevingsbesluit](#) onder de Omgevingswet volgt om welke projecten het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om het project K4, "werken ter beperking van overstromingen". Daarom wordt een plan-MER opgesteld. Een MER kan ook nodig omdat effecten op Natura 2000-gebieden optreden die in een Passende beoordeling moeten worden beschreven.

Bevoegd gezag besluit

Minister van Infrastructuur en Waterstaat.

Initiatiefnemer besluit

Waterschap Limburg.

Minister van Infrastructuur en Waterstaat.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen gelezen die het bevoegd gezag tot en met 26 juni 2024 heeft toegestuurd. Ze heeft ze in haar advies verwerkt, voor zover relevant voor het MER.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft gebruikt?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3841](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage

A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e info@commissiemer.nl
w commissiemer.nl

